

A Monsieur le Conte Jan de Nassau, mon bien
bon Frère

19 Januari 1570

VII

Toelichting

Dezen brief schrijft de Prins als berooid man. In 1568 had hij een poging gedaan om de Nederlanden van Alva's dwangbuis te bevrijden, maar de bevolking had zich niet voor hem geroerd. Hierdoor waren zijn financiën zoo uitgeput, dat hij zich moest verstoppen voor zijn schuldeischers om niet gegijzeld te worden. Dit is de tijd waarin de Prins is geworden de ernstige en vrome mensch dien wij bewonderen.

Om zijn schuldeischers te ontsnappen vluchtte hij naar Arnstadt in 't gebied van zijn zwager Günther von Schwarzburg. Het einde van den brief bewijst dat 's Prinsen garderobe niet meer kon halen bij die van zijn Brusselsche jaren.

Monsieur mon Frère,

.
. , parquoy vous prie y voloir bien penser que gens que vous prendres et entendre bien particulièrement de Jennin ¹⁾ quel gens qu'il ast et de quel pais, car si son Liégeois, ne les vous conseilerois de les prendre. Si vous puissies pour ung commencement avoir tant et si longement que l'on visse què chemin les affaires prendront, ung quatorse ou quinze bon compaignons pour garder bien les portes et faire le guet de nuit de quatre ou cinq hommes me sambleroit que seroit asses et regarder que en une nécessité l'on puisse estre assuré d'ung centaine de bons harquebousiers, car assurément il est nécessaire que vostre maison soit aulcunement pourveu de quelque gens et me samble que voz voisins, puisqui les import tant que à vous que vostre maison de Dillembourg soit bien gardé, vous debvrient aider et assite de entretenir quelques gens et me samble qu'il ne seroit hors de propos que en escrivies à monsieur le langrave Lutwig et Wilhelm et aulx contes de là à l'entour, leur demandant quelque petite aide ou pour le moings estre assuré de eulx, que, venant la nécessité, de combien de gens saccung vous vouldroit assister. Si la traffique des laines fusse encommencée en vostre conté, je penserois que l'on trouveroit bien bon moien d'avoir touiours ung cent bon harquebousiers sans gran despence. Il seroit bien à souhaiter que l'on puisse avoir le moien de réachatter ou dessangaiger vostre artillerie que ast monsieur le duc Casamirus ²⁾ et le faire ramener à Dillembourg.

Il me samble, monsieur mon Frère, qu'il ne seroit que bien faict que fissies regarder après ung maistre, qui chersent le salpestre; ie ne fais doubte que par tout voz terres en trouveres ung tel quantidé que serois asses pour fournir vostre maison de pouldre et d'avantaige, ce qui est touteffois la provision la plus nécessaire, que l'on doibt avoir en une plasse. Je pens que monsieur de Nuenar ³⁾ ou bien Roltzhausen ⁴⁾ vous en porriont recouvrer

ung, vous y porres penser, comme aussi pour faire de boules.

Je vous prie me voloir amvoier avecque ce porteur la petite hacquené, que monsieur l'Amiral ⁵) m'at donné, en cas qu'el se porte bien, en oultre me amvoier deux paire de bas de chausse de soie, l'ung paire at vostre cousturier que Nunnem ⁶) luy at donné pour les accoustre, l'aultre paire si vous plaît commanderes que l'on les détasche des choses de caffa qui je portois dernièrement à Dillenbourg qui sont sur la table où sont mes accoustememens. Si la petite hacquené ne peult aller, je vous prie me voloir amvoier le courtault gris qui ast les aureilles couppé.

Vous aures veu ce que Affestein ⁷) m'escript, priant de avoir ung cheval; ie vous prie de voloir faire regarder si à l'entour de vous l'on puisse trouve quelque bon cheval qui lui seroit duisable et me le mander avecque le pris, ie vous amvoierois l'argent, car puisqu'il se monstre si volontaire, ceste raison que l'on fasse quelque chose pour luy.

Je vous prie me pardonner de ce que ie vous importune de mes affaires, i'esper que Dieu me donnerat quelque iour la grâce de le povoir déservir et sur ce finiray ceste avecque mes très affectueuses recommandations à vostre bonne grâce, priant le Créateur vous donner, Monsieur mon Frère, en santé, bonne vie et longé.

De Arnstat, ce 19 de Janvier A^o 1570.

Ce mattin est parti mon frère, le conte Guntert ⁸) vers Dreisen pour trouver le Electeur ⁹) avant sont partement vers l'Empereur, qui doibt estre le XXVI du présent; ie l'ay prié que, si vient à propos, luy ramentevoir l'affaire des povres Crestiens, mais je crains bien que serat laboure en vain.

Vostre très affectionné frère à vous faire service

Guill^e. de Nassau

- 1) Jennin, een Fransch legeraanvoerder.
- 2) Johan Casimir, Paltsgraaf.
- 3) Herman, graaf van Nieuwenaer of Nuenar, een zwager van den Prins.
- 4) Frederik von Rolzhausen, maarschalk van Hessen.
- 5) Gaspard de Coligny.
- 6) Dit is waarschijnlijk Florent de Nyenheim of Nuynhem, hofmeester van den Prins.
- 7) Affenstein of Affenstain, een edelman.
- 8) De zwager van den Prins, graaf Günther von Schwarzburg.
- 9) August, keurvorst van Saksen.

Aan den Heer Graaf Jan van Nassau, mijn welbeminden broeder

Waarde Broeder,

.
. , waarom ik U verzoek er goed over te denken welke manschappen Gij in dienst zult nemen en zeer in het bijzonder van Jennin te weten te komen, welke soldaten hij heeft en uit welk land, want als het Luikenaars zijn, zou ik U niet raden hen te nemen. Wanneer Gij er, om te beginnen en zoolang totdat men weet in welke richting de zaken zich ontwikkelen, een veertien- of vijftiental geschikte manschappen op na zoudt kunnen houden, om de poorten goed te bewaken en 's nachts met vier of vijf man de wacht te betrekken, zou dat, dunkt mij, voldoende zijn. En zorg dan dat men, in geval van nood, kan rekenen op een honderdtal goede haakbusschutters, want het is voorzeker raadzaam dat Uw huis voorzien is van eenige soldaten en het komt mij voor dat Uw naburen — daar het voor hen van even groot gewicht is als voor U, dat Uw huis in Dillenburg goed bewaakt wordt — U moeten helpen en bijstaan om eenige manschappen te onderhouden. Ik meen dat het niet kwaad zou zijn wanneer Gij hierover schreeft aan den Heer Landgraaf Lodewijk, aan Willem en aan de graven daar in de omgeving, om hun wat hulp te vragen, of tenminste met zekerheid van hen te weten te komen, met hoeveel soldaten ieder van hen U zou willen bijstaan als de nood aan den man kwam. Indien in Uw graafschap een aanvang met den wolhandel werd gemaakt, geloof ik dat men er zeer goed in zou slagen om er voortdurend, zonder kosten, een honderdtal goede haakbusschutters op na te houden. Het zou zeer wenschelijk zijn dat men de middelen had om Uw artillerie, die Hertog Casimir heeft, terug te koopen of vrij te maken en haar naar Dillenburg terug te laten brengen.

Het komt mij voor, waarde broeder, dat het voor de hand

zou liggen dat Gij naar een bekwaam persoon liet uitzien om salpeter te zoeken. Ik twijfel er niet aan of Gij zult er in al Uw landen zulk een groote hoeveelheid van aantreffen, dat het voldoende zou zijn om Uw huis van kruit te voorzien en nog meer, en dat is toch de noodzakelijkste voorraad dien men in een versterkte plaats moet bezitten. Ik denk dat de Heer van Nuenar, of wel Rolzhausen, U zulk een persoon zou kunnen verschaffen; denk er eens over en ook om kogels te maken.

Ik verzoek U mij met brenger dezès de kleine hakenei te zenden, die mijnheer de Admiraal mij heeft gegeven, in geval het dier gezond is, en mij bovendien twee paar zijden kousen te zenden. Het eene paar is bij Uw snijder, aan wien Nuynhem het gegeven heeft om het in orde te maken. Wees zoo goed order te geven dat men het andere paar afneemt van het in kamfer bewaarde goed dat ik onlangs in Dillenburg droeg en dat op de tafel, waar mijn kleeren liggen, te vinden is. Mocht de kleine hakenei niet kunnen gaan, wil mij dan het grijze paard met de geknipte ooren zenden.

Gij zult gezien hebben dat Affestein mij om een paard geschreven heeft. Gelieve te laten onderzoeken of er bij U in de buurt een of ander goed paard te vinden is, dat geschikt voor hem zou zijn en mij dat met den prijs ervan te berichten; ik zou U dan het geld zenden, want, nu hij zich zoo gewillig toont, is het billijk dat men iets voor hem doet.

Wil mij vergeven dat ik U met mijn zaken lastig val. Ik hoop dat God mij eens de genade zal schenken U er een wederdienst voor te bewijzen. En hierbij eindig ik dezen brief, na mij zeer hartelijk in Uw goede gezindheid aan te hebben bevolen, God biddende, waarde Broeder, U in gezondheid, een lang leven te schenken.

Arnstadt, 19 Januari 1570.

Hedenmorgen is mijn broeder, Graaf Günther, naar Dresden vertrokken om den Keurvorst voor zijn vertrek naar den Keizer

te bezoeken, hetgeen den 26sten van deze maand moet plaats hebben. Ik heb hem gevraagd om, als de gelegenheid zich biedt, hem de zaak der arme Christenen in herinnering te brengen, maar ik vrees wel dat het vergeefsche moeite zal zijn.

Uw zeer liefhebbende en dienstvaardige broeder,

Willem van Nassau